

מבוא

ב"מערכות" 435 פורסמה כתבתו של ד"ר אהרון יפה "מחנה השבויים הישראליים באום אל-ג'ימאל". אחד הפרקים בכתבה הוקדש לנשים בשבי הירדני במלחמת העצמאות. בין היתר נכתב בו:

89 נשים ישבו בשבי הירדני - 86 מגוש-עציון ושלוש מנהריים. הן ישבו רק שישה ימים בשבי באום אל-ג'ימאל ולפני כן שבועיים בבית-לחם ובחברון עד שהוחזרו הביתה דרך הכפר קאקון שבנפת טול-כרם...

השבויים שוחררו ב-6 ביוני 1948. הן הוסעו ממחנה השבויים לטול-כרם, ושם דאגו אנשי הצלב האדום להפסקת אש מקומית כדי שניתן יהיה להעבירן בשלום לצד הישראלי. למרות זאת החלה לפתע הפגזה עיראקית לעבר הכפר קאקון שאותו כבש צה"ל יום קודם לכן. אנשי הצלב האדום השיגו שוב הפסקת אש, ובחסותה הועברו הנשים לצד הישראלי. שם חיכו להן בני משפחה, נציגות של ארגוני נשים וקהל רב. מקאקון הן הוסעו לתל-אביב.

הטענה שלפיה הלגיון החזיר את כל השבויים לאחר שישה ימים בשבי היא טעות - ואמי היא ההוכחה לכך. היא ולוחמת נוספת היו בשבי הירדנים שבעה חודשים וחצי. הנה סיפור השבי של אמי כפי שסיפרה לי:

הלחימה בעיר העתיקה

"שמי מלכה שליט-פרידלר. הדרגה שבה השתחררתי מצה"ל היא סגן-משנה. הייתי בין לוחמי העיר העתיקה מטעם ההגנה. השתייכתי לחי"ש (חיל השדה) ירושלים. עברתי קורס חובשים ונשלחתי לעזור לתושבים וללוחמים בעיר העתיקה. בהגיעי לעיר הוצבתי עם כמה לוחמים בחכורה הספרדית.¹ נלחמנו עד כלות הנשמה, עד

גם נשים נותרו בשבי הירדני במלחמת העצמאות

בניגוד למה שנכתב ב"מערכות" 435, לא כל השבויים במחנה אום אל-ג'ימאל הוחזרו לישראל לאחר שישה ימים בשבי הירדנים. בנה של מלכה שליט-פרידלר מספר שאמו וחברתה היו בשבי שבעה חודשים וחצי

אישור שהייה בשבי הירדני שהוציא צה"ל למלכה שליט ב-3 בינואר 1949, אחרי שבעה חודשים וחצי בשבי, הוחזרנו לארץ בעסקת חילופי שבויים

סא"ל (מיל') ערן פרידלר קצין מטה בעוצבת שועלי מרום

שפיקד על המחנה. לעיתים השתתפנו גם אנו בפגישות האלה, ומהן למדנו מה קורה במחנה הגברים. עם הזמן רכשנו את אמונו של מפקד המחנה, וזה נתן לנו לעבור על החבילות שהגיעו לכל השבויים דרך הצלב האדום כדי לבדוק שלא הוברחו נשק, עיתונים וידיעות אסורות מהארץ. כך הצלחנו לקרוא בעיתונים על הנעשה בארץ באותה תקופה סוערת וכן להגניב חלק מהם לתוך החבילות שהועברו למחנה הגברים.

"את האוכל קיבלנו במסטינגים מהמטבח שבמחנה הגברים ובמשך תקופה ארוכה היו מבריחים לנו פתקים בתוך ידיות המסטינגים ובהם מידע על מה שקורה. אולם אחרי זמן מה הלשין אחד השבויים לירדנים על דרך התקשורת הזאת, והירדנים ניתקו את צינור המידע החשוב הזה.

"המים היו במחסור תמידי, ועל מקלחת בכלל לא היה מה לדבר. מדי פעם היינו מקבלות מים מעבר למי השתייה והיינו טובלות בהם סמרטוטים וכך מתרחצות.

בעת שהיינו בשבי הגיעו שתי שביות נוספות למחנה שלנו - האחת מטבריה והאחרת ממושב רשפון. את זו ממושב רשפון חטפה חוליית פידאין לאחר שרצחה את בעלה. שתי הנשים האלה היו איתנו רק זמן קצר (כשבוע-שבועיים), ולאחר שהן הוצאו מהמחנה חזרנו להיות לבד.

"כאמור, ב-3 בינואר 1949, אחרי שבעה חודשים וחצי, בשבי הוחזרנו לארץ בעסקת חילופי שבויים. חוה ואני הוחלפנו תמורת בן דוד של המלך עבדאללה (סבו של המלך חוסיין). בדרכנו לחופש שוב פגשנו את עבדאללה תל, מפקד הלגיון בעיר העתיקה. הוא התייחס אלינו בכבוד גם בנפילה בשבי וגם בשחרור, ועל כך אני מעריכה אותו."

הערה

1. החכורה הספרדית הוא השם שניתן לשכונת העוני של היהודים הספרדים בעיר העתיקה. השכונה הזאת שכנה במקום שבו עומדים היום מגרשי החניה של הרובע היהודי.

מלכה (מימין) וחוה במחנה השבויים, נשעות על מכונית של אנשי הצלב האדום שבאו לבקרן | חוה ואני הוחלפנו תמורת בן דוד של המלך עבדאללה (סבו של המלך חוסיין)

אשר נאלצנו לעזוב את המקום. בשלב הזה צורפתי לצוות הרפואי כדי לעזור בטיפול בפצועים הרבים.

"עם הכניעה נשארתי בבית החולים כדי לטפל בפצועים. ביניהם היו גם פצועים קשה. הירדנים אילצו אותנו להעביר את כל הפצועים לרובע הארמני, ולשם הגיעו אנשי הצלב האדום וקציני הלגיון. אלה עברו בין הפצועים והחליטו מי יעבור לירושלים לקבלת טיפול ומי יילך לשבי למרות פציעתו. ד"ר ריס פנה אליי וביקש ממני לא להזניח את הפצועים שבידי האויב ושאלך לטפל בהם בשבי. נעניתי לבקשתו למרות הפחד שאפך אותי. לדאבוני, הפרידו ביני לבין ד"ר ריס והשבויים. באותו השלב הצטרפה אליי בחורה נוספת בשם חוה קירשנבאום. לאחר כניעת הרובע היהודי היא עזרה להעביר קשישים מעבר לחומה. את חוה לא פגשתי לפני כן בעיר העתיקה.

"כעבור שבוע החליטו הלגיונרים להחזיר אותנו הביתה יחד עם משפחת המוכתר של העיר העתיקה, וינגרטן. הגענו לכפר השילוח כדי לעבור את הגבול לחלק הישראלי של ירושלים. המוכתר שוחח עם עבדאללה תל, מפקד הלגיון הירדני בירושלים. כשגמרו לשוחח נכנסו לחדר ואמרו לנו שאנחנו לא עוברים לארץ אלא חוזרים לירדן, כי אנחנו נשים חשובות מאוד. משפחת וינגרטן חזרה לארץ, ואילו אנחנו נאלצנו לחזור לשבי. הועברנו לאום אל-ג'ימאל שם היינו עד 3 בינואר 1949, בסך הכול כשבעה חודשים וחצי."

חיים בשבי

"המאהל שלנו היה מוחץ למחנה הראשי ומרוחק ממנו כחצי קילומטר. היינו ממש מנותקות. לא הורשינו לבקר במחנה הגברים, חוץ מאשר פעם אחת, כשבמחנה הגברים ביקר רופא שיניים. העמדנו פנים שאנחנו סובלות מכאבי שיניים, ונלקחנו לרופא. כך זכינו פעם יחידה במשך כל שהותנו בשבי להיות במחנה הגברים לזמן קצר.

"יוסף בלובשטיין (מנהריים), שהיה המוכתר של שני המחנות, נפגש מדי יום עם הקצין

